

Etik 3.0

Blindheder og visioner i tænkningen

Hirslund, Dan Vesalainen

Published in:
Tidsskriftet Antropologi

Publication date:
2018

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Hirslund, D. V. (2018). Etik 3.0: Blindheder og visioner i tænkningen. *Tidsskriftet Antropologi*.

ETIK 3.0¹

Blindheder og visioner i tænkningen

Dan V. Hirslund

Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier

"Teoretisk viden kan og skal afsløre det terræn, det fundament, som det hviler på"
(Lefebvre 2003[1970]:17)

Spørgsmålet om relevansen af akademisk viden er igen kommet på den politiske dagsorden. Dette ses i en dansk mikropolitisk kontekst gennem de seneste års øgede forsøg på at måle forskningens ”impact” på samfundet og formulere et nyt dannelsesbegreb, samt i en stramning af den finansielle styring af universiteterne gennem en gradvis omlægning af de offentlige bevillinger, så de i højere grad afspejler arbejdsmarkedets og de store fondes interesser (Wright & Jakob 2017). Denne udvikling er ikke unik for Danmark eller for antropologien (Belfiore 2013), men følger en gradvis omlægning af universiteterne til konkurrerende miljøer i en international vidensøkonomi, hvor forsknings- og undervisningsprodukter kommerialiseres og kommodificeres (Stefan 2017). Dette har rejst, og rejser fortsat, komplicerede spørgsmål omkring hvis interesser og perspektiver forskningen skal tilgodese, og dette udfordrer i særdeleshed antropologien, der har gjort loyalitet i forhold til felten til en kernedyd.

Relevansen af antropologisk vidensproduktion dækker derfor over mindst to forskellige problematikker. På den ene side er der et spørgsmål om, hvordan antropologien repræsenterer sit felt og honorerer sin forpligtelse over for de mennesker, der er en del af en given undersøgelse. På den anden side er der et spørgsmål om, hvordan det akademiske arbejde er indlejret i politiske, finansielle, disciplinære og institutionelle kontekster, der ligeledes stiller betingelser for vidensproduktion. Disse to problematikker bliver sædvanligvis behandlet separat—det første under overskriften ”etik” og det andet under overskrifterne ”faglighed” og ”universitetspolitik”—men i dette bidrag ønsker jeg at bringe de to aspekter af det antropologiske arbejde i samtale med hinanden for at styrke den disciplinære refleksion omkring forskning som en art forpligtelse. Jeg bruger her forpligtelse i en bred forstand: antropologien er forpligtet på sit studiefelt, i sin(e) institutionelle kontekst(er) samt i de offentligheder,² der finansierer og efterspørger akademisk viden. Graden af disse forpligtelser varierer og er ofte til forhandling (Bundgaard, 2009), ligesom modsatrettede kræfter kan være svære at forene og kræver stor årvågenhed og løbende forhandling af den ramme som vidensgenerering indgår i (Sørensen 2009).³ Men uanset distributionen af forpligtelser er de ikke til at komme uden om, og det kan derfor være formålstjenesligt med en diskussion omkring,

---

¹ Preprint version af artikel til Tidsskrift for Antropologi med særnummer om Antropologiens Etik. Der kan refereres til denne version ved at henvise til KUs CURIS arkiv (curis.ku.dk)

² Her skelnes ikke mellem private og offentlige interesser. Begrebet offentlighed henviser her til alle de ikke-akademiske sociale rum som forskningens mål og resultater også indgår i.

³ Birgitte Refslund Sørensen diskuterer især hvordan den langvarige borgerkrig i Sri Lanka er blevet udlagt som en ”etnisk” konflikt mellem Sinhalesere og Tamilere og hvordan denne rammesætning skaber et entydigt, og fordrejet, billede.

hvordan disse forskelligartede indlejringer af det videnskabelige arbejde griber ind i hinanden og skaber etiske udfordringer.

I denne artikel kigger jeg på ét aspekt af denne forskningsindlejrethed, nemlig spørgsmålet om, hvordan vores analytiske optiker indgår i en bredere politisk begrebsøkonomi, der ofte forbliver skjult eller implicit i vores forskning. I stedet for at spørge, hvordan vores forskning bidrager til en bestemt viden om verden, ønsker jeg således at undersøge, hvordan bestemte antagelser om verden påvirker vores forskning. Med andre ord, hvordan er fokuset i vores forskning allerede betinget perspektiver, der—som Lefebvre siger i det indledende citat—kommer til at udgøre en slags fundament for teoretisk viden. Hvis antropologien, som andre akademiske discipliner, er forpligtede på sandheden, hvilket analytisk arbejde skal der så til for at afdække de sandheder, som ikke blot karakteriserer kompleksiteten af vores etnografiske felter men også det netværk af interesser og analytiske termer, som vores forskning er formet af og bidrager til? Hvordan kan vi analytisk dekonstruere de prædispositioner, der er med til at rette vores blikke mod bestemte problematikker og som strukturerer vores møder med felten? Og hvordan gør vi denne kritik til genstand for, ikke bare en metodisk diskussion, men en begrebsmæssig refleksion, som kan danne grundlag for en (re)vurdering af akademisk relevans?

Etik og relevans

Etik, i den forstand jeg anvender her, skal ikke forstås inden for rammerne af den nyere antropologi om etik og moral (Mattingly 2012)⁴[3] og heller ikke i den snævre metodiske problematisering af feltarbejdsrelationer, som har givet anledning til det etiske kodeks den amerikanske antropologiforening (AAA) har udviklet igennem årene. Den forståelse af etik jeg trækker på, er snarere den som udviklede sig i 1970'ernes kritik af akademiske kategorier (se blandt andet Blackburn 1972) og som senere i antropologien førte til den velkendte repræsentationskrise. I sin bog "Orientalisme" fra 1978 formulerede Edward Said en fiktiv adskillelse mellem "ren" og "politisk" viden for at illustrere, hvordan tilsyneladende upolitiske romaner om Orienten ikke undslap en hegemonisk vestlig kulturel diskurs omkring de tidligere kolonioråder (Said 1995 [1978]). Orientalismen var en fordrejning af den empiriske virkelighed gennem et sæt dominerende begrebslige perspektiver, men den fastholdt også repræsentationen af Asien i en ulige relation til vesten som dets præmoderne alter-ego. Opgøret med Orientalismen var for Said et etisk anliggende, da denne misrepræsentation ikke bare var et epistemologisk problem—den var usand—men desuden udmøntede sig som en magtmanifestation mellem forskellige regioner, som Said med palæstinensisk baggrund selv havde oplevet.

Det er denne dobbelthed i repræsentationen som både fordrejet og magtfuld, jeg ønsker at problematisere her, selvom paradigmerne i dag naturligvis ser anderledes ud. Etik-begrebet i denne historiske forståelse påkalder sig en refleksion omkring omfanget af akademisk viden som både paradigme og intervention. Det er derfor ikke blot forskningens praktiske afsmitning på sin felt, der er spørgsmålet, men hvordan teoretiske forståelser—som bærere af historiske og politiske forståelser—folder sig ind i vores praksis som feltarbejdere og bliver medstiftere af de sandheder, vi repræsenterer i kraft af vores position som forskere. Mit anliggende her, i modsætning til Said, er således ikke at anfægte vestlige videnskabsparadigmer som specielt misrepræsenterende, ej heller som overdrevent magtfulde (Dirks 2004), men at

---

⁴ Denne antropologi fokuserer på moral som et etnografisk fokus i empirien (se også Fassin 2012) og har ledt til en mindre diskussion omkring, hvordan antropologien forholder sig til relationen mellem et etnografisk fokus på moralitet og sin egen etik (Caduff 2011).

debattere vores teoretiske rammers indlejrethed i institutionelle, faglige miljøer og i nationalpolitiske rammer, som påvirker de relationer, vi kan have med og omkring vores forskningsfelter. Vores etiske relationer til felten handler derfor ikke blot om konkrete møder med andre mennesker, men om konteksten for vores intervention som akademikere qua den viden, vi producerer og formidler til offentligheden.

Mit argument er, at dette handler om etik—fordi det er en form for repræsentation der iscenesætter vores relation til felten—og at det er en overset, eller glemt, etik, der udmærket lader sig indskrive i forlængelsen af de nyere akademiske debatter om antropologiens etik, hvad enten disse har antropologiens kritiske potentiale for øje (Armbruster & Lærke 2008; Sanford & Angel-Ajani 2006) eller snarere søger at afdække de mange dilemmaer forbundet med at bedrive videnskab ”mellem mennesker” (Hastrup 2009). Men snarere end at trække grænserne op mellem disse forskellige, og til tider modsatrettede, blikke på, hvilken rolle antropologer kan eller bør have som fortalere for marginaliserede grupper eller global uretfærdighed, er mit ærinde at vise skæbnefællesskabet mellem disse positioner for så vidt, at deres betingelser for at formulere kritik eller ny viden starter med en refleksion over anvendeligheden af deres begrebsapparat. Hvis vores viden allerede er partisk gennem valg af problemer, teorier, felter og formidlinger, så ligger der en etisk forpligtelse i at reflektere over og eventuelt problematisere disse dispositioner. Etik 3.0—som jeg uddyber i artiklen—peger på det videnskabsteoretiske arbejde med at vise betingelserne for vores egen vidensproduktion. Det etiske engagement, jeg beskriver, er derfor af epistemologisk natur.

Argumentet udfoldes i artiklen gennem en refleksion over rammerne for mit eget ph.d. feltarbejde blandt en maoistisk ungdomsorganisation i Nepal i 2009. Jeg beskriver den blindhed overfor det politiske felt som en teoretisk problematisering omkring vold og ungdom foranledigede og som ikke bare skabte sit eget felt (Ferguson & Gupta 1997) men tillige blev et specifikt teoretisk perspektiv på politisk forandring. Jeg analyserer, hvordan dette blik på politik som drevet af vold og ungdom medførte en blindhed overfor andre perspektiver og forslår at antropologien i navigationen mellem sine forpligtelser også må udrede og eventuelt blotlægge de ofte mere skjulte historier, der gemmer sig bag den disciplinære jargon. Analysen søger at trække en rød tråd fra det jeg kalder Etik 1.0—der beskriver den epistemologiske indlevelse som grundlag for et induktivt paradigme—over Etik 2.0 der formulerer et forsigtighedsprincip i forskningens effekter—det jeg kalder ”feltarbejdetik”—og til Etik 3.0, der vedrører den historiske dekonstruktion af den videnskabsteoretiske indlejrethed. I slutningen af analysen trækker jeg på nyere teori omkring antropologiens utopiske potentiale for at foreslå etikkens fremadrettede potentiale til at gøre sin intervention relevant på et bredt funderet grundlag. Etiske refleksioner kan ikke bare hjælpe os med at være bedre til at bedrive forskning, der undgår at forvolde skade men derved også blive afsæt for en antropologi, der er visionær i sin måde at begribe verden på.

Ungdom og vold i Nepal

I kølvandet på en voldelig konflikt mellem den nepalesiske stat og en maoistisk bondebevægelse, blev der i november 2006 underskrevet en fredsaftale som skulle bane vejen for valg til en lovgivende forsamling. Den 22. april 2009 havde maoistpartiet (herefter CPN-M), på det tidspunkt det største politiske parti i Nepal, kaldt til demonstration i hovedstaden Kathmandu. Gaderne omkring det tidligere kongepalads, det historiske centrum for vigtige politiske begivenheder, var ryddet for trafik og i stedet sås store flokke af unge med kommunisternes traditionelle hammer-og-segl flag hujende og marcherende gennem de usædvanligt tomme gader. En tilfældig forbipasserende ville have noteret sig det store antal af meget unge demonstranter i 15-18 års alderen og deres lidt tarvelige påklædning, som tydede på en baggrund i de bjergrige landområder, der siden partiets hastige vækst i midten af 90'erne har udgjort dets bagland.

Mange af de unge bar også på røde tørklæder bundet rundt om panden, der indikerede at de hørte til maoisternes berygtede ungdomsorganisation Young Communist League. Denne observation støttedes af et andet kendetegn ved den larmende folkemængde. Næsten alle de marcherende partisoldater var mænd og de få kvinder iblandt dem var klædt i maskuline og sekulære klæder: stramme bukser, T-shirt og kon-disko. Måske ville den forbigående også lægge mærke til dagens slogan, der stod malet på store ban-nere og blev gentaget i kor under marchen: "Ned med general Katawal" og "Civil kontrol med hæren". Men på den anden side fungerede de politiske slogans som audiovisuelle tegn på maoisternes meget aktivistiske forhandlingstaktik—de var trods alt regeringsbærende på dette tidspunkt med deres leder som landets premierminister—og det er ligeså sandsynligt at demonstrationens politiske indhold ville være blevet ignoreret af offentligheden.

Optøget var både ordinært og ekstraordinært på samme tid. Siden landets politiske liberalisering i starten af 1990'erne har gadeprotester været en central del af den demokratiske kultur, og der har været pres på at få adgang til de betydningsladede gader i Kathmandus moderne centrum (Snellinger 2007). Siden våbenhvilen med maoisterne er gadedemonstrationerne intensiveret og har skiftet karakter, så det nu i højere grad er de store politiske partier, der bruger mobiliseringens symbolik til at presse på for resultater i parlamentet, hvor de også er repræsenterede. Især maoisterne har systematiseret en taktisk arbejdsdeling mellem partiet, parlamentet og gaden for at opnå mest muligt i de politiske forhandlinger med de andre partier. Så der var alligevel noget ekstraordinært over de maoistiske parader, der var hyp-pige, folkerige, dybt strategiske og overbefolkede med unge fra landet, der indtog gaderne med jævne mellemrum og gjorde byen til en politisk slagmark. Det skete også, at man kunne observere de unge demonstranter komme i håndgemæng med moddemonstranter eller uropatruljerne, der tæt fulgte de un-ges runde i byens gader. Så blev der kastet med sten, slået med stave og sat ild til dæk eller biler, og det blev endnu mere tydeligt, at disse masseoptog ikke havde meget med demokratisk politik at gøre (Lakier 2007), og at de unge enten var ofre for kyniske lederes magtambitioner eller selv var en flok naive balla-demagere—og måske var de i virkeligheden lidt af hvert.

De offentlige blikke som demonstranterne blev mødt med under mit feltarbejde var ikke uskyldige men afspejlede en intens magtkamp om den offentlige mening, en kamp der blev udkæmpet i særlig høj grad under den første maoistisk ledede regering i denne periode. Oven på en skrøbelig fredsaftale fra 2006 og ivrige efter at skabe politisk stabilitet og økonomisk fremgang har landets eliter været ubønhørligt kritisk over for maoisternes politik, især i forhold til, hvorvidt de overholder spillereglerne for liberale demokratiske stater. De største bladhuse er loyale over for de traditionelle politiske partier og reprodu-cerer disse liberale slagord, uagtet at den nepalesiske stat længe er blevet kritiseret for at være patrimoniel, det vil sige centreret omkring få politiske lederes autoritære magt (Hachhethu 2002). Allieret med en urban højkastearrogance, der ser landbefolkningen som tilbagestående og inkompetent (Pigg 1993) har det været relativt let for den intellektuelle middelklasse, som sidder tungt på medierne, at delegitimere maoisterne som et ruralt og demokratisk primitivt parti befolket af unge, uuddannede bønder. Kritikken af maoisterne er derfor først og fremmest et vigtigt led i en legitimeringskampagne for de to største og mest udskældte midt- og højrefløjspartier, Det Nepalesiske Kongresparti (NC) og de Forenede Marxistiske Leninister (UML). Publikum for denne kamp om offentligheden er ikke blot den (uddannede) bybe-folkning men i ligeså høj grad den internationale offentlighed, der har både interesser og penge i Nepal, samt, ikke mindst, den indiske stat, der betragter Nepal som sin "buffer" mod Kina (Rose 2009) og derfor spiller en særdeles aktiv rolle i Nepals interne politiske processer (Jha 2014).

Det er i dette kompleks af interesser og spin, at man bør placere den småarrogante rynken på næsen, der møder maoisternes tarveligt klædte unge, når de marcherer gennem gaderne med deres genkendelige og konfliktfyldte slogans. I de landsdækkende medier bliver maoisterne og deres ungdomsorganisation ofte fremstillet som en flok aggressive bøller, og dette indtryk finder genklang i bybilledet blandt byboere, jeg har talt med, som er trætte af maoisternes fremfusen, afspærrede gader og brændende bildæk. I stedet for at kritisere maoisternes politik bliver det de unge kadrer, som får den negative opmærksomhed, og på denne måde transformerer kampen om den offentlige mening det politiske rum til en kulturel kritik af uuddannede ungdom fra landet og deres aggressive, voldelige adfærd.

Forskningen i radikalisering og ungdom

Da jeg træder ind i dette politiserede felt i starten af 2009 med påbegyndelsen af et feltarbejde blandt maoisternes ungdomsorganisation, har ungdom derfor allerede en negativ kodning fra det lokale borgerskabs side, der snart bliver tydelig for mig. Hvad der til gengæld er sværere at få øje på, er de indbyggede blindheder omkring ungdom, der er en del af min egen konstruktion af felten. Som led i den danske stats indtræden i de militære konflikter i Mellemøsten og fremkomsten af transnational terrorisme som det nye fjendebillede får forskningen i radikalisering, og herunder ungdomsradikalisering, et gevaldigt løft. Selv er jeg finansieret af Det Fri Forskningsråd med et kollektivt projekt, der imødekommer denne, blandt andet danske, politiske udfordring med at identificere den nye trussel og som bærer titlen "The Violent Organization of Political Youth". Projektet lægger sig i slipstrømmen af den politiske dagsorden med at forstå, hvad der skaber "radikalitet" og er et komparativt studie i de mangeartede kulturelle dynamikker, igennem hvilken unge lader sig mobilisere ind i voldelige sociopolitiske bevægelser. Uagtet projektets udmærkede analytiske ambition om at undersøge, hvordan vold kan være menings- og statusgivende, så der ikke fokuseres på patologiske individer men på den kontekst i hvilken vold bliver en legitim, og endda eftertragtet, mulighed, indskriver det sig direkte i en politisk dagsorden om at adressere en offentlig frygt for terrorisme.

Udfordringen ligger ikke direkte i det, som bliver forstået men i det, som forbliver ubelyst. I sådan en radikalitetsoptik bliver vi klogere på, hvordan unge bliver mobiliseret til vold, men vi bliver ikke klogere på dem, der mobiliserer de unge eller på, hvorfor stater går i krig. Samtidig med at staten er aktiv i krigshandlinger og fører en hårdhændet politik over for dem, den betragter som sine fjender, vokser vores viden (muligvis) om "fjenderne", men ikke om, hvorfor eller hvordan de overhovedet er endt som sådan. Radikaliseringsspektivet i forskningen bliver derfor i bedste fald partielt og hjælper os ikke med at forstå konteksten for vores egen vidensproduktion. Der er også en risiko for, at denne partielle viden bliver allieret med en politisk interesse i at refokuserer problematikkerne omkring det nye fjendebillede til et niveau, hvor det fremstår realistisk at tackle. Men i processen er videnskabernes mulighed for at undersøge, hvorvidt den øgede krigsindsats og -retorik kunne være relateret til radikalisering af ungdom forblevet ubelyst.

Det nye politiske problem er således (utilpassede) unge, og i forskningen matches det af en øget fokus på ungdom. Der er en historisk parallel til dette i 60'ernes opblomstring af kulturstudierne i Birmingham under Stuart Hall, der også her var svar på en ny frygt for de unges oprør mod sociale og politiske autoriteter. Den danske ungdomsforskning (se fx Jensen 2011; Sørensen & Pless 2015; Katznelson et al 2015) indskriver sig ligeledes i de europæiske staters kamp om at kontrollere en offentlig frygt

gennem en begrebsmæssig rammesætning af hvilke problemer, vi bør beskæftige os med.⁵ Resultatet er, at vold som radikaliserings af individer bliver en diskursiv spændetrøje og afstedkommer en konceptuel blindhed, der trækker sine spor helt ud i de yderste led af vores forskningsprojekter, hvor vi leder efter vold og aktivt søger at forbinde dette til unge mennesker. "Hvis man har en hammer," er der et godt gammeldags ordsprog, der forudsiger, "så ligner alle problemer søm, der skal slås i."

Etik i antropologien

Hvilke vidensobjekter er "ungdom" og "vold"? Hvordan opstår de som begreber, der både kan rumme en etnografisk mangfoldighed og blive generaliserbare som analytiske optikker? Den epistemologiske dialektik, relationen mellem viden om verden og viden i verden har én form for historik, der udfolder sig omkring konstante positionsskift (Hastrup 1995). Fokus her ligger på Antropologen, med stort A. Det er hendes problem med vidensdannelse, vi følger: hvordan hun træder ind og ud af forskellige roller, tvinger sine begreber ind i sin felt og lader dem blive kommenteret på, trækker nye ideer med ud og kaster dem tilbage til det akademiske miljø. Det er en Kantiansk dialektik, der skaber denne viden i en konstant forhandling mellem modsætninger: inde og uden for mennesket; i felten og hjemme; "etic" versus det emiske (Headland et al 1990). Det er antropologens egen historicitet, vi interesserer os for.

Denne etik kerer sig om positioner, især i forhold til feltarbejdet, fordi viden passerer gennem mennesker, gennem deres relationer og bliver til teori ved hjælp af kontinuerlige abstraktioner og (gen)iscenesættelser af det etnografiske "objekt," endnu en (nødvendig) abstraktion. Det er altså en epistemologisk etik, der har teoridannelsen som sit formål og antropologen, og dennes relationer, som sit transitoriske element. Selvom vi er vant til at italesætte dette arbejde som grundstenen i den antropologiske videnskab, giver det mening her at omtale dette perspektiv som etik, eftersom det har refleksionen over relationen mellem mennesker som sit objekt. Det er i mødet med andre mennesker, at vi bliver udfordret til at gentænke betingelserne for vores egen væren-i-verden og heraf fødes den analytiske undren, der skal blive til regimenteret antropologisk viden. Den etiske fordring fødes, så at sige, i antropologiens centrale maskinrum og det er derfor jeg kalder den Etik 1.0.

Ud af denne epistemologiske etik udkrystalliseres en feltarbejdsetik. For så vidt som det relationelle er en betingelse for den antropologiske mission, vokser de relationelle paradokser i takt med nye former for feltarbejde, og de vokser til tider eksplosivt. Carolyn Nordstrom og Antonius Robbens antologi "Fieldwork Under Fire" (Nordstrom & Robben 1996) indeholder blændende diskussioner af, hvordan man fx forholder sig til sin ubevidste fascination af veluddannede og brutale statsmænd, hvis charmerende genfortællinger af en voldelig historie risikerer at forføre etnografen. Dennis Rodgers, en amerikansk antropolog, der har arbejdet med bander i Nicaragua, har taget den ekstreme konsekvens af denne positioneringslogik og valgt at blive aktivt bandemedlem, både for at kunne overleve i en meget voldelig felt, men også fordi samfundet var så polariseret, at en tydelig positionering for at skabe etnografisk data, ifølge ham, var påkrævet (Rodgers 2007). I vores etnografiske arbejde bliver vi nødvendigvis kollaboratører på de betingelser, felten stiller os. På samme måde har Carolyn Nordstrom (Nordstrom 1997) vist

---

⁵ Denne udvikling står ikke alene men afspejler formodentlig den langsomme nedbrydning i antropologers autoritet i forklaringen af generelle samfundsforandringer siden 1980'erne repræsentationskrise, også selvom den antropologiske autoritet primært cirkulerede i en intern vidensøkonomi. James Carrier betegner denne af-autorisering af faget som "neoliberal antropologi" (Carrier 2012), og det har måske gjort os mindre velforberedte til mødet med en politiseret forskningsagenda.

os, hvor tæt forbundne de analytiske og empiriske rum er i konfliktsamfund, hvor antropologers begrænsede, og meget ydmyge, positioner giver dem et fragmenteret og kontekst-specifikt blik på felten, og hvordan dette skaber en genreudfordring når vi skal repræsentere livet i krigszoner. Det har åbnet for en debat omkring etik, der fokuserer på vores relationelle indlejring og de begrænsninger det lægger på vores kapacitet til analytisk at favne de samfund vi studerer i. Ligesom informanternes, bliver vores blik også mere fragmenteret, så at sige.

I denne andengenerations etik er det altså tydeligt, at vi bliver nødt til at forstå vores egen metodiske position i felten som samtidig en epistemologisk position. Den tillader os at se bestemte aspekter og holder andre skjulte. Den Hastrupianske universelle metode er blevet skiftet ud med en partikulær positionering, hvor teorien vokser organisk ud af de konkrete relationer, vi indgår i, fremfor i en universel dialektik mellem episteme og etnografi. Vi er blevet mere "grounded" eller, som Meskell og Pells udtrykker det, skal antropologer—og antropologien—ses som "indlejret" i sine skiftende felter (Meskell & Pels 2005). I dag er denne forståelse af antropologi en selvfølgelighed og har formodentlig sit metodiske udspring i den nye BA-studieordning på Institut for Antropologi fra slutningen af 1990'erne med "minifeltarbejder" i uddannelsens grundforløb, hvilket ansporede fagets undervisere til at reflektere over de ivrige antropologiaspiranternes gøren og laden i "felten".⁶

Epistemologisk relaterer denne refleksion omkring indlejretthed (og ikke bare positionering) sig dog nok også til fremkomsten af den postmoderne antropologi, der udkrystalliseredes efter opgøret med den marxistiske bølge i videnskaberne som et "teoretisk åbent og eklektisk fag" (Liep 1990:110). Den postmoderne antropologi interesserede sig især for kulturel mening og symbolik og afløste marxismens kritik af vestlig imperialisme med et fokus på kulturel kompleksitet (Liep & Olwig 1994). Samtidig fik faget sin anden opblomstring (den første var knyttet til den generelle demokratisering af uddannelse i 1960'erne) og i forhold til Danmarks nye internationale rolle i bekæmpelse af fattigdom og den globale udviklingsindustri åbnede der sig et felt for antropologien, hvor den kunne gøre sig relevant for danske udenrigspolitiske interesser. Halvfemserne så også en antropologi, der begyndte at kere sig om migrationsproblematikker i Danmark samt de nye konflikter i Europa, der fulgte i kølvandet på murens fald, specifikt Balkan-krigene og forandringerne i de postsocialistiske stater. Antropologien forblev dog på den pæne side af konflikten og koncentrerede sig om dens ofre og deres integrations- og reintegrationsprocesser i fredstid fremfor at kigge på voldsudøverne og magtens netværk. Det er sigende, så anderledes billedet er i dag, hvor en ny generation af antropologer studerer aktive konfliktområder, har fulgt flygtninge på deres farefulde færd mod Europa eller konkret undersøger militære institutioner. Selvom der kan være mange grunde til antropologiens nye veje, så afspejler det også en generel forandring af det politiske rum, hvori den danske stat er aktiv. Billedet er ikke entydigt, forløbene ej heller parallelle, men det er dog næppe nogen tilfældighed, at både den danske stat og danske antropologer over de sidste 20 års tid er skiftet fra at kere sig om udvikling og udviklingsproblematikker til at fokusere på vold og konflikt.

Anden generationsetikken, på trods af sin finurlige forståelse af indlejring—eller måske netop på grund af dette—har ikke noget sprog til at italesætte disse makrosociologiske relationer mellem politisk historie og disciplinære præferencer. De kan inkorporeres som "kontekst", men de har svært ved at finde plads i fagets maskinrum: der hvor vi designer projekter, udvælger felter, bringer teori ind og leder efter

---

⁶ Jeg er Michael Whyte taknemmelig for at påpege dette forhold.

systematiske svar. Men hvorfor er det vigtigt? Den amerikanske antropologi, lokaliseret i et af klodens mest magtfulde regimer, har gang på gang fundet sig selv i en position som håndlanger for bevillingshaveres økonomiske og/eller politiske interesser, især i forbindelse med antropologers deltagelse i krigsoperationer (Fluehr-Lobban, 2002). Det har været medvirkende til et meget heterogent landskab for antropologiens positionering og en kompliceret stillingtagen til, hvilke roller antropologer kan og bør have både i forhold til offentligheden ("public anthropology"), politiske mærkesager og underprivilegerede samfundsgrupper ("anthropological advocacy") (Armbruster & Lærke 2008).

Etik 3.0

Dansk antropologi har været meget tilbageholdende med at tage del i disse debatter og på grund af dets historisk marginale relevans for den offentlige mening har det været muligt at bibeholde en position i skyggen, godt hjulpet på vej af den noget karikerede debat i *Current Anthropology* i 1995, hvor Roy D'Andrade anfægter Nancy Scheper-Hughes' kritik af den kulturrelativistiske antropologi for at være "moralisk" og som stadigvæk står som emblematiske for hvorfor et (moralisk) engagement er "uvidenskabeligt" (D'Andrade 1995). Men denne kritik glemmer vidensproduktionens uvilkårlige epistemologiske politik—jvf. de to etik-positioner skitseret ovenfor—og der er efterfølgende fremkommet en række nuancerede positioner omkring engageret antropologi, der demonstrerer den brede vifte af betydninger som etik kan antage (Mahmood 2012; Hale 2006; Sanford & Angel-Ajani 2006; Lamphere 2003). Vigtigst, så er en engageret antropologi ikke ensbetydende med et ensidigt fokus på fattige, svage og udstødte befolkningsgrupper—selvom der intet er til hinder for dette—og ej heller er det et automatisk forsvar for en marxistisk klasse-analyse—selvom der er masser af fornuftig inspiration at hente her. Det drejer sig snarere om at være opmærksom på, og kritisk overfor, hvad den haitianske antropolog Michel Trouillot har kaldt konteksten for brugen af begreber: "Begrebsliggørelser, uanset om de er indeholdt i et enkelt ord, bliver kun fuldt meningsfulde i forhold til deres iscenesættelse" [deployment] (Trouillot 2003: 98).

I sit essay om antropologiens kulturforståelse (ibid.) trækker Trouillot os igennem en kompliceret analyse af, hvordan de skiftende analytiske nuancer i begrebsliggørelsen af kultur følger skiftende kontekster for disciplinen. Det er i denne sammenhæng vi skal forstå Trouillots brug af ordet "deployment", implementering. "Deployment" handler ikke om, hvordan akademiske debatter bliver oversat til politiske eller folkelige forståelser, der er et af de klassiske dilemmaer i antropologisk vidensproduktion. Dette, ofte iscenesatte, "møde" mellem forskningen og den politiske og sociale virkelighed uden for akademiske cirkler resulterer nogle gange i en modreaktion: et ønske om at beskytte den institutionelle begrebsforståelse, så den ikke bliver populariseret (Furedi 2001). Men det er ikke Trouillots pointe. Hans pointe er, at vores interne debatter om og brug af begreber allerede er del af en større vidensøkonomi, som ikke kun foregår i akademiske cirkler, men som implicerer private og offentlige institutioner med helt andre interesser. Vi "deployer", eller implementerer, vores begreber, når vi flytter dem fra publikationer til vores projektansøgninger, når vi oversætter dem til metoder i vores feltarbejde, når vi rapporterer på vores resultater, og når vi på ny teoriudvikler. Selv i denne, tilsyneladende, lukkede økonomi er vores vidensproduktion en del af betingelserne for finansiering til bestemte type projekter, kollegers interesse for bestemte emner, forlags satsninger på bestemte forskningsområder og, naturligvis, de konkrete former for feedback, vi møder i felten, i vores forsøg på at skabe en resonans mellem observationer og begreber.

Vi kan altså ikke isolere selv de mest sofistikerede teoretiske diskussioner fra ikke-akademisk indflydelse. Trouillots genealogiske udfordring til kulturbegrebet gjorde det muligt at identificere en sammenhæng mellem skiftende samfundsmæssige prioriteringer og fagets antropologiens debatter. Men dette

er en sammenhæng, der ofte forbliver skjult. Det er denne type kritisk årvågenhed omkring teoridannelse, jeg identificerer som Etik 3.0. Det er altid lettere at foretage kritiske interventioner i et historisk lys. Trouillots kritik, ligesom Richard Foxs i "Recapturing Anthropology" (1991) der gjorde op med flere af antropologiens grundbegreber, tog form i kølvandet på en generel udfordring af antropologiens repræsentative autoritet, og det er en karakteristik ved paradigmer som en form for epistemisk regime, som Michel Foucault har mindet os om (2005[1970]) at de bliver normative og gør det særdeles kompliceret at opdage deres indlejring i mere generelle historiske processer.⁷ Sådanne forsøg på epistemologisk kritik vil typisk blive afvist som "irrelevante", "uvidenskabelige", måske—med lidt held, for det viser, at man har ramt en nerve—som "provokerende". Med tiden bliver de måske selv et nyt paradigme, som formår at dække over nye alliancer mellem akademisk vidensproduktion og magtfulde interesser uden for murene. De etiske retningslinjer fra den amerikanske antropologforening (AAA)—som er blevet grundigt indarbejdet i vores metodiske planlægning—skal netop sikre mod en negativ indflydelse på vores felter, selv når vi ikke umiddelbart kan få øje på et problem (American Anthropological Association 2012). Denne model følger en kontrakt-antropologi, hvor vi selv og vores informanter bliver juridiske subjekter, der skal underskrive aftaler og forholde sig til hinanden som partnere; heraf det nye begreb "interlocutors", samtalepartnere. Den etiske løsning tager derved del i en dominerende form for politisk relation mellem institutioner og individer, juridiseringen, der især kendetegner udviklingen i de tidligere hegemoniske kapitalistiske demokratier, der bevæger sig mod en mere teknokratisk, kontrakt- og nedskæringspolitik (Blyth 2013) baseret på kontrakter.

Selv vores forsøg på at sikre vores forskningspraksis mod magtmisbrug ender derfor samtidig med at reproducere bestemte modeller for politisk kultur. Trouillots etik åbner op for en bredere kontekstualisering af vores akademiske arbejde, hvilket jeg identificerer som det andet ben i en analytisk aktivisme. Hvis det første ben består i at afsøge vores begrebers indlejrethed ("opdagelse") så handler dette andet ben om konsekvenserne af vores analyser ("effekter"). Dette er spørgsmålet om teoretiske begrebers potentialer til at påvirke vidensproduktion mere generelt. Vi ved at teoridannelse er en generaliseringsprocess, der skaber modeller gennem komparationer og en bevægelse væk fra specifikke observationer (Ortner 1984). I sidste instans, implicit eller eksplicit, bidrager vores modeller til en viden om verden og om mennesket. Hvis vi samtidig accepterer, at denne viden ikke blot aldrig er objektiv—dette var andengenerationsetikkens pointe—men også at den aldrig er uskyldig—den er allerede allieret med forskellige, ofte dominerende, interesser—så følger det, at vores forskning altid har et politisk udtryk; politik her forstået som interesseret viden, en viden med et (eller flere) projekt(er). Denne interesse er sjældent eksplicit—undtagen i ren fortalervirksomhed og derfor møder denne praksis også så hård kritik—og det er en interesse med flere lag af agendaer, der flyder ind og ud af hinanden og som vi instinktivt prøver at navigere mellem i vores forskningsarbejde.

Men nogle interesser er lettere at få øje på end andre. Det er for eksempel let nok at se, at vores felter ofte syder af konfliktfyldte interesser, hvori antropologen – og dennes adgang til magtfulde (vestlige) institutioner også indgår som en brik. Det er derfor første og andengenerationsetikken er så vigtig, eftersom den fokuserer på dette møde og denne vidensgenerationspraksis. Det er til gengæld væsentlig

---

⁷ "what I am attempting to bring to light is the epistemological field, the *episteme* in which knowledge, envisaged apart from all criteria having reference to its rational value or to its objective forms, grounds its positivity and thereby manifests a history which is not that of its growing perfection, but rather that of its conditions of possibility;" (Foucault 2005[1970]: xxiii-xxiv).

sværere at få øje på, hvad ens intervention har af konsekvenser for begrebsliggørelsen af de sociale og politiske rum, vi arbejder i, samt hvilke interesser vi støtter eller udfordrer i repræsentationen af vores respektive felter til hinanden og for offentligheden. Vores forskningsdiskussioner er allerede bærere af interesser, ikke nødvendigvis vores egne, og dette gør det umuligt at isolere videnskabelig praksis fra politiske og andre interesser. Samtidig med at vi forfølger specialiserede forskningsinteresser, er vi også "transportører" af magt, jvf Foucaults analyse af subjekter som "conduits of power" (Stikkens 2009:51). Etikens fornemmeste opgave er at kradse hul i vores redskabers autoritative overflade, finde deres genealogier frem og skabe en forståelse af, hvordan de agerer på verden, så vi kan blive bevidste om vores egen forsknings fodaftryk.

Blinde felter

Antropologer holder af at repræsentere deres etnografi som noget der vokser op nedefra og udspringer af felterfaringen. Men som den epistemologiske dialektik viser, så er dette i grunden en illusion. Allerede i vores definition af, hvad der udgør et egnet felt, har vi foretaget en emne- og regionsafgrænsning, der blandt andet udspringer af de akademiske institutioners perspektiver. Men denne afhængighed af, eller navlestreng til, større og ofte fjerne institutionelle miljøer fortsætter gennem den epistemologiske dialektik, igennem hvilken vi tager beslutninger om hvad og hvem, der skal indsamles data på. Ideen om deduktive versus induktive forskningstraditioner maskerer vores konstante afhængighed af historiske forståelser, institutionelle prioriteter og politiske agendaer, alle ofte flertydige, der bogstavelig talt følger med os, gennem os, i felten og generer en kompromitteret dataproduktion, der ikke blot kan forstås som værende induktiv. Det er muligvis et udtryk for en etisk individualisme: ligesom den metodiske individualisme overdrevent ekstrapolerer fra vores interaktion med individer i feltarbejdssituationen og analytisk nedprioriterer de historiske og strukturelle betingelser for samfunds udfoldelse, så er der en risiko for at vores feltarbejdserfaring—"jeg gjorde det alene, det var mit feltarbejde"—også misrepræsenterer de netværk af indflydelser, som vi og vores projekter allerede er indlejret i.

Jeg har argumenteret for, at en etisk antropologi bør være kritisk over for sin egen epistemologiske historik: hvorfor tror vi det vi tror om felten, hvorfra stammer de begreber, vi har med os i bagagen, og hvilke "bundter af interesser" afspejler de? Jeg har også antydnet, at antropologien er forpligtet på en bredt forankret sandhed, som udspringer af den indsigt og magt som akademisk viden har i konkrete kontekster. Men hvordan arbejdes der videnskabsteoretisk med disse etiske forslag?

Hvis begreber er epistemologiske objekter—fikspunkter som viden cirkulerer omkring og knytter sig til—så beskriver de også felter, eller nye rum, der åbnes i og omkring teoretiseringsprocessen. Men felter er ikke bare "ikke uskyldige"—gennemvædet af overlappende magtrelationer—de producerer også en bestemt type blindhed: blinde felter. Vi bevæger os derfor fra problemet omkring relationer i felten, hvoraf etik-begrebet udspringer, til sammenhængen mellem begreber og viden. Jeg har talt meget om epistemologisk magt, men akademiske begrebers politiske økonomi er også underlagt en abstrakt "visuel" magt, visionsfelter. Begrebers rejse i vidensøkonomien kan beskrives som visuelle felter, der oplyses mens andre bliver lukket ned, henlagt i mørke. Viden er selektiv og vores blikke fanger kun lyskeglerne, men har svært ved at se ind i det uoplyste. Ja, vi glemmer sågar, at disse andre felter eksisterer, og vi kan ledes til at tro på at verden ophører dér, hvor vores lyskegle ikke længere kan nå.

I midten af 60'erne—efter sin eksklusion fra det franske kommunistparti i 1958 og før han skrev sit banebrydende værk "The Production of Space" (Lefebvre 1991), der reteoretiserede dialektikken fra et rumligt fremfor et temporalt perspektiv—kæmpede Henri Lefebvre med, hvordan han skulle gribe en

teori om byen, specifikt den post-industrielle byudvikling, an. De nye revolutionære bevægelser, der ulmede lige under overfladen, var, ifølge Lefebvre, symptomet på et markant skift i byernes rolle i de sidste årtier. Byer var ikke længere organisk forbundet til landet, men var blevet selvstændige produktionsenheder, hvor værdi og merværdi cirkulerede materielt og symbolsk i helt nye, urbane, former. Men hvordan beskriver man et skift, der endnu ikke har en historie, og hvor konceptualiseringen af problemet stadigvæk er bundet i en vision, der ser byen som blot en historisk forlængelse af den rurale, feudale økonomi? Tænkningen var fanget i en epoke, der var industriel, men Lefebvre prøvede at begribe et fænomen, der var post-industrielt. Det er i denne kontekst Lefebvre lancerer begrebet "blinde felter"---længe før Bourdieus sammenkædning af felter med magt. Men hvad er et blindt felt?

Mellem felter, der er regioner af kraft og konflikt, er der blinde felter. Disse er ikke blot mørke og uklare; dårligt udforsket. De er blinde i den forstand, at der er et blindt punkt på retinaen, i centeret---og negationen---af synet. Et paradoks. Øjet ser ikke; det har brug for et spejl. Synets center kan ikke se og ved ikke, at det er blindt. Breder disse paradokser sig også til tænkningen, til opmærksomhed, til viden? (Lefebvre 2003:29).

Lefebvres spørgsmål er retorisk. Der er ingen tvivl om, at det er en epistemologisk blindhed, han beskriver. Men alligevel er der komplikationer. Vi fokuserer på det nye fænomen, vi erfarer; vi prøver ihærdigt at se det, men vi ser med øjne, der er formet af fortidens paradigmer (om industrialisering), og vores blik er derfor uklart, grødet, måske endda afvisende. "Det er ikke bare et spørgsmål om manglende uddannelse." forklarer Lefebvre, "men om tillukning (occlusion). Vi ser ting ufuldstændigt" (ibid.29).

Lefebvres epistemologikritik er forsimplet. De andre ser kun fortiden, mens han aner, og vil lave en teori om, fremtiden ("The Urban Revolution"). Denne temporalisering af perspektiveret blindhed er derfor måske mest anvendelig, hvis vi ser(!) den som en generaliseret model over relationen mellem viden og vision: at viden, specielt som begreber og dele af paradigmer, kommer med deres egne indbyggede blindheder. Etymologien i ordet "occlusion" giver et yderligere fingerpeg om de visuelle komplikationer forbundet med perspektiveret blindhed. "Clusion" stammer fra det latinske ord "claudere", der betyder at lukke til eller obstruere. Forstavelsen "oc" er en grammatisk form af "ob", der typisk henviser til noget, som er i vejen (obstruction). Vi har altså at gøre med en tillukning, der er i vejen. Det vil sige, at det ikke bare er det visuelle mørke, der udgør problemet (det blinde felt) men ligeså afspærringen foran mørket. Blinde felter er således oppebåret både af uvidenhed og forhindringer. Denne læsning giver forståelsen af begrebers magt en ekstra, lidt uhyggelig dimension: der er noget der er uoplyst, men det er samtidig gemt væk bag en afspærring. Ikke noget under at forsøg på at bryde de blinde felter åbne møder modstand. Måske er modstand, friktion, et uvilkårligt vilkår for en etisk antropologi i den kritiske ånd jeg har forsøgt at beskrive her?

Teori som poetisk teknologi

I sin nye bog "The Utopia of Rules" fra 2016 tilbyder den amerikanske antropolog David Graeber en opdateret analyse af den stigende bureaukratisering af vestlige samfund. På overfladen ligner dette en pendant til James Scotts "Seeing Like a State" (1998), der kritiserede staters topstyrerede, rationelle planlægningsapparater for at ødelægge kulturelle og økologiske nicher gennem en vidensøkonomi der er universel, upersonlig, præcis og monolitisk. I modsætning hertil stiller Scott den kulturelt bundne viden, "metis" (fra græsk og betyder snarrådighed), der er omskiftelig og konstant tilpasser sig et uforudsigeligt miljø. Scotts bog er en hyldest til denne præindustrielle bondesamfundslogik mod en homogeniserende statsmagt. Men selvom både Scott og Graeber er inspireret af anarkistisk filosofi, er Graebers projekt

mere tvetydigt. På den ene side er hele bogen, som Scotts, et oprør mod, hvad han kalder "den totale bureaukratiserings æra", og som han identificerer med en hyperintensiveret stat-marked-alliance, der har spredt sig fra USA til store dele af verden i de sidste årtier.

Men Graebers bog er også en fortælling om en anden slags bureaukratisk logik, der ikke er selvforstærkende og profitstyret, men som derimod er visionær. Samtidig med at Graeber afviser den intensiverede og outsourcete infiltrering af administration på alle samfundsniveauer, hylder han (især) tidligere tiders revolutionære teknologiske landvindinger: bygningen af de ægyptiske pyramider, udviklingen af det tyske postvæsen og Sovjetadministrationens forsøg med at udvikle en bakterie, der kunne bekæmpe hungersnød globalt. Den sovjetiske administration var også et bureaukрати, men det var "bureaukrater der turde drømme fantastiske ('astounding') drømme" (Graeber 2016:123). Graeber kalder konturerne af denne visionære administration for poetisk teknologi:

Med poetiske teknologier referer jeg til brugen af rationel, teknisk og bureaukratiske midler til at realisere vilde og umulige fantasier. Poetiske teknologier i denne betydning er ligeså gamle som civilisationen. De kunne endda siges at prædatere komplekse maskiner [...] Hvad vi har nu er det modsatte. Det er ikke fordi der ikke længere bliver opfordret til vision, kreativitet og vilde fantasier. Men vores fantasier forbliver dagdrømmerier ('free-floating'). Der er ikke længere bare antydningen af, at de nogensinde kan tage form af noget konkret (Graeber 2016: 141-142, egen oversættelse).

Hvad betyder dette for den etik jeg har prøvet at indkredse i denne artikel? Vi kan nu se, at hvis vi ikke passer på, så bliver tænkningen ledt ind i allerede oplyste felter, og derved risikerer de (og vi) at blive brikker i nogle projekter, der rækker langt, langt udover vores egne specifikke interesser, både temporalt og rumligt, men også politisk. Det er ikke altid let at sige, hvilke politiske interesser vores forskning bidrager til, og der findes sjældent et entydigt svar, men hvad der er ganske givet er, at vi helt sikkert udøver en eller anden form for bidrag. Måske kan vi tage Graebers utopiske optimisme til os og udvide problematikken omkring etik. Den skal ikke bare forstå og navigere sine mangesidige forpligtelser, inklusiv forpligtelsen på sandhed. Den bør også være visionær og være et forsøg på at bidrage til bedre, mere præcis viden om det menneskelige vilkår i fortid, nutid og fremtid. Graebers lidt forenklede anarkistiske modstilling kan hjælpe os med at stille spørgsmålet om etikens rolle mere skarpt. På hvilken måde bidrager vores forskning til at opbygge den totale bureaukratisering af verden og hvilken samtale skal der til for at bruge forskningen til at søge efter de poetiske teknologier, som kan realisere større visioner for menneskeheden? Dette er naturligvis ikke den eneste, ej heller nødvendigvis den primære, politiske dynamik, vi kan identificere. Bureaukratisering fungerer her blot som en metafor for en dialektik, der gennemsyrrer alle vore felter, al vores arbejde som forskere: mellem modsatrettede kræfter med vidt forskellige potentialer for begrebers anvendelse.

Men vi kan også stille problemet lidt anderledes op. Er det ikke tilfældet at al (god) videnskab nødvendigvis er utopisk, forstået som at den beskriver fænomener, der (endnu) ikke har fundet sted? Antropologien nøjes ikke med at beskrive virkeligheden, men sætter den på formel, og derved giver vi også denne virkelighed en retning, en fortælling, også selvom dette blot er en genfortælling af andres historier. Povinelli har kaldt antropologien for en filosofisk praksis (2014), fordi den beskæftiger sig praktisk med potentialerne for menneskets vilkår. Vi kunne også kalde det for en utopisk praksis, da vi ekstrapolerer fra det erfarede til det mulige: "hvad kunne dette sige noget om? Hvad kunne det være et tegn på?"

I et essay fra 2007 trækker David Graeber faktisk en linje mellem social teori og utopi som er både historisk og epistemologisk (Graeber 2007). På den ene side er der en sammenhæng mellem etnografisk nysgerrighed og perioder med politisk optimisme både i sociologien og antropologien. På den anden side er der en sammenhæng mellem samfundsmæssige betingelser for politisk imaginær tænkning og den sociale teoris egen villighed til at udforske sociale og politiske åbninger. I en post-politisk tidsalder, der betragter alle former for sociale og politiske alternativer som urealistiske projekter—det er Graeber der taler her, men jeg er ikke uenig—bliver den utopiske impuls i socialvidenskaben også dæmpet og affinder sig med sin marginale rolle med hensyn til at bidrage til tænkningens udvikling.

Det jeg har beskrevet som Etik 3.0 søger at grave dette utopiske potentiale i socialvidenskaben fri. Da Lefebvre skulle skrive sin bog om den urbane revolution, stod han over for et lignende problem med en byforskningstradition, der var bagudskuende og deskriptiv. Hans løsning var at opfinde den postindustrielle by som et imaginært objekt, som han derefter kunne vie sin bog til at studere, også selvom den ikke empirisk eksisterede empirisk. Denne vekselvirkende bevægelse frem og tilbage mellem en potentiel fremtid og en allerede beskrevet praksis indkapsler socialvidenskabens epistemologiske engagement og derfor også dets teoretiske potentiale. Jeg har gennem det meste af denne artikel rammesat de etiske udfordringer i det videnskabelige arbejde som rumlige—som positioneringer i specifikke felter og samtid—m hvis vi supplerer med denne temporale position for antropologien muliggør den en forståelse for disciplinens dialektiske svingninger mellem "bureaukratiske" og "poetiske" positioner.

Konklusion

Antropologers videnskabelige arbejde er ikke blot omgærdet af en etik i forhold til felten og relationerne til dem, vi arbejder sammen med. Den er samtidig omgærdet af tidsrelevante problematikker, der ligger uden for selve ens forskningsobjekt. I denne artikel har jeg peget på forskningens uvilkårlige indlejring i interesser, vi har ringe indflydelse på, og som vi kan have svært ved at få øje på. Jeg har appelleret til en etik, der indarbejder en sensitivitet overfor disse samfundsstrømninger, og som er bevidst omkring sit kort- og langsigtede aftryk både i felten og udenfor de akademiske mure. Det er derfor en etik, der søger at udforske de potentialer, der ligger i vidensgenerering vedrørende nye problemer—men stadigvæk inden for rammerne af det akademiske arbejde.

Dette formål indskrives sig direkte i spørgsmål om, hvem forskningen gavner og som forsøges favnet i relevans-begrebet. Men hvordan får vi åbnet relevans-begrebet op, så det ikke blot bliver en sidestilling med forskellige aktørers direkte formulerede krav? Jeg har forsøgt at formulere et interessebegreb, der ikke kan reduceres til positioneringer men som folder sig ind i det videnskabelige arbejde gennem strømninger i tænkningen, blinde felter og en bred samfundshistorie, der ikke er ulig Cecilie Rubows forståelse af "makro-etik" som "særlige etiske forståelsesrammer for den etnografiske interesse" (Rubow 2009: 31). Men hvor Rubows etik-begreb fungerer som en baggrund for antropologiens iscenesættelse, har jeg med Etik 3.0 ønsket at gøre antropologiens arbejde med at åbne sine felter og forskning op til den grundlæggende etiske udfordring. Denne etik indeholder to primære procedurer: Dels en epistemologisk begrebsetik, der søger at afdække de historiske betingelser for fremkomsten af de teoretiske perspektiver gennem hvilken forskningen folder sig ud; og dels en interventionsetik, der prøver at forstå de effekter, som forskellige perspektiver har på videnskabelige produkters brug. For begge gælder, at der foreligger et historisk og bredt arbejde med at udforske de overlappende interesser som forskningen, forskeren inklusiv, er indlejret i og som ofte rækker udover forpligtelsens regi.

Det er derfor en etik, der kerer sig om magt—især den skjulte, halv-skjulte, uønskede og måske utilsigtede magt til at definere, og derved forandre, verdener—og som rækker udover de etik-forståelser, der er dominerende i dansk antropologi. I min udlægning af de forskellige etik positioner, så har Etik 1.0 (den epistemologiske dialektik) ikke nogen særegen interesse i magt; den bekymrer sig primært om antropologen som singulært subjekt. Etik 2.0 har i modsætning hertil et rigt sprog om magt, men det er magten i feltsituationen og ikke disciplinens magt til at være inskriptiv og vidensgenererende i nationale og globale miljøer, som den beskæftiger sig med. Den har også en tendens til at opdele og juridisere magten—du har denne ret, jeg har denne ret—og derved afpolitisere og afhistoricere den. Etik 3.0 er interesseret i teories magt og derved deres mulighedsbetingelser og skal derfor ses i forlængelse af de to første etik forståelser og som supplement til disse. Antropologien har været dygtig til at afsøge felter, der er analytisk interessante, men der er behov for også at engagere sig i en debat omkring, hvad der er vigtigt uden for den akademiske verden og i at reflektere yderligere over sammenhængene mellem disse to, ofte adskilte, problematikker. Muligvis vil en bredere samtale mellem de forskellige perspektiver på etik ruste den danske antropologi til nogen af de udfordringer, den står overfor som disciplin i en kontekst, hvor vi skal være bedre til at producere "nyttig" viden.

Litteratur

American Anthropological Association

2012 Principles of Professional Responsibility. <http://ethics.americananthro.org/category/statement/>.

Armbruster, Heidi & Anna Lærke (eds.)

2008 Taking Sides. Ethics, Politics, and Fieldwork in Anthropology. New York: Berghahn Books.

Belfiore, Eleonora

2013 'The 'Rhetoric of Gloom' v. the Discourse of Impact in the Humanities: Stuck in a Deadlock? In: E. Belfiore & A.R. Upchurch (eds.): Humanities in The Twenty-First Century. Beyond Utility and Markets. New York: Palgrave Macmillan.

Blackburn, Robin

1972 Ideology in Social Science. Readings in Critical Social Theory. Suffolk, UK: Fontana Press.

Blyth, Mark

2013 Austerity. The History of a Dangerous Idea. Oxford: Oxford University Press.

Bundgaard, Helle

2009 Diskursiv lukning. Etske dilemmaer i dansk minoritetsforskning. I: K. Hastrup (red.): Mellem mennesker. En grundbog i antropologisk Forskningsetik. København: Hans Reitzels Forlag.

Caduff, Carlo

2011 Anthropology's Ethics. Moral Positionalism, Cultural Relativism, and Critical Analysis. Anthropological Theory 11: 465-480.

Carrier, James G.

2012 Anthropology After the Crisis. Focaal - Journal of Global and Historical Anthropology 64: 115-128.

D'Andrade, Roy

1995 Moral Models in Anthropology. Current Anthropology 36: 399-408.

Dirks, Nicholas B.

2004 South Asian Studies: Futures Past. In: D.L. Szanton (ed.): The Politics of Knowledge. Area Studies and the Disciplines. Berkeley: University of California Press.

Ferguson, James & Akhil Gupta

1997 Discipline and Practice. 'The Field' as Site, Method, and Location in Anthropology. In: J. Ferguson & A. Gupta (eds.): Anthropological Locations: Boundaries and Grounds of a Field Science. Berkeley: University of California Press.

Fluehr-Lobban, Carolyn (ed.)

2002 Ethics and the Profession of Anthropology. Dialogue for Ethically Conscious Practice. Walnut Creek: AltaMira Press.

Foucault, Michel

2005[1970] The Order of Things. An Archaeology of The Human Sciences. London: Routledge Press.

Fox, Richard G (ed.)

1991 Recapturing Anthropology. Working in the Present. Santa Fe: SAR Press.

Furedi, Frank

2001 Intellektuelt tomrum. Forskerforum 150:20-21.

Graeber, David

- 2007 *Social Theory as Science and Utopia. Or, Does the Prospect of a General Sociological Theory Still Mean Anything in an Age of Globalization? I: Possibilities. Essays on Hierarchy, Rebellion, and Desire.* Chico, CA: AK Press.
- 2016 *The Utopia of Rules. On Technology, Stupidity, and the Secret Joys of Bureaucracy.* New York: Melville House.
- Hachhethu, Krishna
- 2002 *Party Building in Nepal. Organization, Leadership and People. A Comparative Study of the Nepali Congress and the Communist Party of Nepal (Unified Marxist-Leninist).* Kathmandu: Mandala Book Point.
- Hale, Charles R
- 2006 *Activist Research v. Cultural Critique. Indigenous Land Rights and the Contradictions of Politically Engaged Anthropology.* *Cultural Anthropology* 21: 96-120.
- Hastrup, Kirsten
- 1995 *A Passage to Anthropology. Between Experience and Theory.* London: Routledge.
- Hastrup, Kirsten (red.)
- 2009 *Mellem mennesker. En grundbog i antropologisk forskningsetik.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Headland, T.N., K.L. Pike & M.E. Harris
- 1990 *Emics And Etics. The Insider/Outsider Debate.* London: Sage Publications.
- Jensen, Martin Kryhl
- 2011 *Radikalisering blandt unge muslimer i Europa.* Aarhus: Center for Forskning i Islamisme og Radikaliseringsprocesser (CIR), Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Jha, Prashant
- 2014 *Battles of The New Republic. A Contemporary History of Nepal.* New Delhi: Aleph Book Company.
- Katznelson, Noemi, Jørgensen, Helene E.D. & N.U. Sørensen
- 2015 *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund?: Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel.* Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Lakier, Genevieve
- 2007 *Illiberal Democracy and the Problem of Law. Street Protest and Democratization in Multiparty Nepal.* In: M. Lawoti (ed.): *Contentious Politics and Democratization in Nepal.* New Delhi: Sage Publications.
- Lamphere, Louise
- 2003 *The Perils and Prospects for An Engaged Anthropology. A View from The United States.* *Social Anthropology* 11: 153-168.
- Lefebvre, Henri
- 1991 *The Production of Space.* Blackwell Publishers.
- 2003 [1970] *The Urban Revolution.* Minneapolis: University Of Minnesota Press.
- Liep, John
- 1990 *Fra kulturhistorie til kultur og historie.* *Stofskifte* 20: 97-116.
- n.d. *Antropologiens historie i København.* http://www.fsnielsen.com/kur/2003-2_Internet/liep-john.htm. Hentet 17. august 2017.
- Liep, John & Karen Fog Olwig

1994 Kulturel kompleksitet. I: J. Liep & Karen Fog Olwig (red.): Komplekse liv. Kulturel mangfoldighed i Danmark. København: Akademisk Forlag.

Mahmood, Cynthia Keppley

2012 A Hobby No More. Anxieties of Engaged Anthropology at The Heart of Empire. *Anthropology Today* 28: 22-25.

Mattingly, Cheryl

2012 Two Virtue Ethics and the Anthropology of Morality. *Anthropological Theory* 12: 161-184.

Meskel, Lynn & Peter Pels (eds.)

2005 Embedding Ethics. *Shifting Boundaries of the Anthropological Profession*. Oxford: Berg Publishers.

Nordstrom, Carolyn

1997 A Different Kind of War Story. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Nordstrom, Carolyn & Antonius C G M Robben (eds.)

1995 Fieldwork under Fire. *Contemporary Studies of Violence and Survival*. Berkeley: University of California Press.

Ortner, Sherry B.

1984 Theory in Anthropology Since the Sixties. *Comparative Studies in Society and History* 26: 126-166.

Pigg, Stacy Leigh

1993 Investing Social Categories Through Place. *Social Representations and Development in Nepal*. *Comparative Studies in Society and History* 34: 491-513.

Povinelli, Elizabeth A.

2014 Epilogue. Histories of Victimhood: Assemblage, Transaction, and Figure. In: S. Jensen & H. Ronsbo (eds.): *Histories of Victimhood*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Rodgers, Dennis

2007 Joining the Gang and Becoming a Broder. The Violence of Ethnography in Contemporary Nicaragua. *Bulletin of Latin American Research* 26: 444-461.

Rose, Leo

2009 The Himalayan Border States. 'Buffers' in Transition. In: S.K. Mitra (ed.): *Politics of Modern South Asia. Critical Issues in Modern Politics*. London: Routledge.

Rubow, Cecilie

2009 Makro-etiske horisonter: Etnografiske interesser i Polynesien i to århundreder. I: K. Hastrup (red.): *Mellem mennesker. En Grundbog i Antropologisk Forskningsetik*. København: Hans Reitzels Forlag.

Said, Edward

1995[1973] Orientalism: Western Concepts of the Orient. London: Penguin Books.

Sanford, Victoria & Asale Angel-Ajani

2006 Engaged Observer. *Anthropology, Advocacy, and Activism*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.

Scott, James C.

1998 Seeing Like a State. How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed. New Haven: Yale University Press.

Snellinger, Amanda

2007 Student Movements in Nepal. Their Parameters and Their Idealized Forms. In: M. Lawoti (ed.): Contentious Politics and Democratization in Nepal. New Delhi: Sage Publications.

Stefan, Collini

2017 Speaking of Universities. New York: Verso.

Stickers, Kenneth W.

2009 Persons and Power: Max Scheler and Michel Foucault on the Spiritualization of Power. *The Pluralist* 4: 51-59.

Sørensen, Niels Ulrik & Mette Pless (red.)

2015 Brydninger i ungdomslivet. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Sørensen, Birgitte Refslund

2009 Rivaliserende repræsentationer. Antropologi om og i Sri Lankas konflikt. I: K. Hastrup (red.): Mellem mennesker. En grundbog i antropologisk Forskningsetik. København: Hans Reitzels Forlag.

Trouillot, Michel-Rolph

2003 Adieu, Culture: A New Duty Arises. *Global Transformations. Anthropology and the Modern World*; pp. 97-116. New York: Palgrave.

Wright, Susan & Jakob Williams Ørberg

2017 Universities in the Competition State. Lessons from Denmark. In: S. Wright & C. Shore (eds.): *Death of The Public University? Uncertain Futures for Higher Education in the Knowledge Economy*. New York: Berghahn Books.